

УДК 378.147.091.33-027.22:742

ДЕРЕНОВСЬКА Олександра Вікторівна –
викладач кафедри образотворчого мистецтва та дизайну
Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені
Володимира Винниченка
<https://orsid.org/0000-0003-1039-1896>
e-mail: sashasha-der@ukr.net

РОЗВИТОК ГРАФІЧНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА НА ЗАНЯТТЯХ З КУРСУ «ПЕРСПЕКТИВА»

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасному соціокультурному просторі мистецька освіта має задовольняти запити різних галузей техніки, науки і сфери мистецтва у компетентних, кваліфікованих фахівцях, які могли б на високому рівні виконувати свої професійні обов'язки та розв'язувати складні завдання. У зв'язку з цим особливої ваги набувають питання вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей, зокрема фахівців образотворчого мистецтва, у вищих навчальних закладах. Це зумовлює необхідність перегляду освітніх і виховних завдань професійної підготовки студентів, реалізація яких передбачає формування комплексу професійних та спеціальних умінь, питомою складовою яких є розвиток графічних умінь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психолого-педагогічні основи процесу формування умінь і навичок особистості всебічно висвітлювалися у працях відомих вітчизняних та зарубіжних учених (І. Зайченко, В. Зінченко, В. Мещеряков, М. Скаткін та ін.). Науковцями зроблено вагомий внесок у теорію і практику формування професійних умінь майбутніх фахівців образотворчого мистецтва. Зокрема, дане питання досліджували такі вчені й педагоги, як: Б. Ананьєв, Е. Ігнат'єв, С. Капланова, В. Кіреєнко, В. Кузін, А. Смирнов, П. Якобсон та ін. Дослідженням системи формування спеціальних, зокрема й графічних знань, умінь і навичок студентської молоді присвячені наукові роботи О. Ботвіннікова, В. Васенка, Л. Гриценко, Б. Ломова та ін.

Аналіз наукових праць уможливив зробити висновок про накопичення певного досвіду щодо проблеми формування професійних та спеціальних умінь майбутніх фахівців образотворчого мистецтва, але разом з тим вказує на її недостатню розробленість. Зокрема невирішеним залишається питання про методичні аспекти розвитку графічних умінь майбутнього

фахівця образотворчого мистецтва. Тому виникла необхідність обґрунтування змісту, визначення основних задач та розкриття змістових аспектів дисципліни «Перспектива» у розвитку графічних умінь майбутніх фахівців образотворчого мистецтва, що і є **метою статті.**

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна підготовка майбутніх фахівців образотворчого мистецтва у дослідженнях науковців [2; 16] розглядається як цілісна система формування професійних та спеціальних знань, умінь, навичок студентів, їх здатності до художньо-професійної діяльності. Визначальну роль у цій системі відіграють уміння, оскільки вони є базисом для освоєння нових художніх технік, створення композицій майбутніми фахівцями образотворчого мистецтва.

Розуміння процесу розвитку графічних умінь майбутніх фахівців образотворчого мистецтва вимагає з'ясування сутності понять «графіка», «уміння», «графічні уміння».

Графіка (від грецького «graphiko», «grafo» – пишу, креслю, малюю) – вид образотворчого мистецтва, головним зображувальним засобом якого є однотонний малюнок, виконаний переважно на папері олівцем, пером, пензлем, вуглем або іншим матеріалом, можливо віддрукований потім поліграфічним способом, переважно на папері (естамп) [8, 27]. Графічними засобами виразності є лінія, штрих, крапка, пляма. Стилістичні засоби графіки різнобічні – від швидко зроблених начерків, етюдів, ескізів до досконалих розроблених композицій – образотворчих, декоративних, штрихових.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях науковців трактування поняття «уміння» здійснюється досить неоднозначно. Зокрема, в українському педагогічному словнику зазначається, що «уміння – здатність незалежно виконувати певні дії, заснована на доцільному використанні людиною набутих знань і навичок. Формування умінь проходить кілька стадій. Спочатку – ознайомлення з умінням, усвідомлення його смислу. Потім початкове

оволодіння ним. Нарешті, самостійне й дедалі точніше виконання практичних завдань» [7, с. 338]. В. Зінченко і В. Мещеряков визначають вміння як етап оволодіння новим способом дії, який відповідає правильному використанню знань у процесі розв'язання певного виду задач [15].

Отже, вміння – це послідовність дій, окрема діяльність, що входить до складу діяльності людини, сплав системи знань і навичок [2, с. 24].

Висвітлюючи поняття вміння в аспекті професійного навчання, С. Вершловський вважає, що вміння – це особлива діяльність, основним змістом якої є погоджена система розумових і практичних дій, спрямованих на досягнення ясно усвідомленої мети [5, с. 12], Н. Левітов зазначає, що це успішне виконання дії або більш складної діяльності з вибором і застосуванням правильних прийомів роботи з урахуванням певних умов [6, с. 8].

У педагогіці професійні вміння розглядаються як усвідомлена й творча діяльність: «Уміння – це отримана людиною в процесі навчання можливість і готовність самостійно використовувати набуті знання й прийоми здійснення практичних дій у змінених умовах діяльності» [7, с. 25]. І. Брижата окреслює як «такі якості особистості, сформовані освітою, вихованням, навчанням, які дозволяють творчо й самостійно, постійно розвиваючись, здійснювати потреби професійної діяльності» [2, с. 25].

У теорії і практиці мистецької освіти ґрунтовними є наукові розвідки В. Кузіна з проблеми розвитку умінь фахівців образотворчого мистецтва. Вченим визначено, що «під широко розповсюдженим в образотворчому мистецтві терміном «уміти» розуміється зображувальна техніка художника, його живописні, графічні навички, вміння, ступінь володіння майстерністю. Зображувальна техніка включає вміння художників користуватися малювальними і живописними знаряддями, навичками роботи з ними, знання технічних прийомів роботи олівцем, вугіллям, пензлем і т.п., прийомів зображення предметів у перспективі (повітряній і лінійній), відображенні світлотіні, конструктивної будови об'єктів, найбільш виразного відтворення зображуваного, а також індивідуальну зображувальну манеру художника і низку інших елементів» [9, с. 58].

І. Брижата стверджує, що розвиток професійних умінь майбутніх фахівців образотворчого мистецтва становить собою єдність художніх і педагогічних умінь і є

одним із основних завдань освітнього процесу закладу вищої освіти [2, с. 26]. Науковець виокремлює групу художніх та графічних умінь майбутнього фахівця образотворчого мистецтва для якої визначальною є художня та графічна діяльність.

У дослідженнях В. Кузіна [9] виокремлює низку найважливіших, на його думку, видів художніх – графічних і живописних – умінь, що складаються з єдності кількох здатностей, якими володіє особистість. Зокрема, до них зараховано здатність працювати з необхідними технічними матеріалами, вміння виготовляти деякі з них; вміння і навички працювати з різноманітними матеріалами, а саме: олівцем, вугіллям, сангіною, пастеллю, аквареллю, гуашшю тощо; уміння правильно, тобто відповідно напряму справжньої форми предмета, проводити лінії, штрихи, мазки; уміння користуватися законами повітряної і лінійної перспективи, закономірностями конструктивної будови предметів, світлотіні, законами композиції тощо.

Отже, ученим класифіковано та детально проаналізовано питання сутності графічних і живописних умінь, які є важливою складовою спеціальних умінь майбутнього фахівця образотворчого мистецтва.

А. Ботвінніков трактує графічне уміння як складне структурне поєднання інтелектуальних і сенсомоторних дій особистості, що забезпечує художнє технічне зображення на площині у змінюваних умовах [1].

Узагальнюючи дослідження науковців [1; 2; 9; 12], під графічними вміннями будемо розуміти свідоме володіння системою практичних дій, необхідних для цілеспрямованої художньо-професійної діяльності, що регулюються наявними знаннями і навичками. При цьому система практичних дій передбачає відбір необхідних знань, виділення суттєвих властивостей, практичне перетворення (застосування) знань, контроль і корегування результатів діяльності та ін.

Сучасна професійна підготовка майбутніх фахівців образотворчого мистецтва у педагогічних закладах вищої освіти передбачає вивчення студентами низки навчальних дисциплін («Рисунок», «Композиція», «Перспектива» та ін.), спрямованих на розвиток їхніх творчих здібностей, набуття професійних знань, умінь і навичок, компетентностей, необхідних для професійної діяльності випускника і самонавчання.

Розвиток графічних умінь майбутніх фахівців образотворчого мистецтва, на наш погляд, цілеспрямовано відбувається на заняттях з навчальної дисципліни «Перспектива».

Розглянемо особливості вивчення перспективи студентами спеціальностей 014.12 Середня освіта (Образотворче мистецтво) та 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація у Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка.

Головною метою дисципліни «Перспектива» є розвиток просторової уяви у студентів, здібностей до аналізу і синтезу просторових форм, формування навичок побудови перспективних зображень предметів на площині з урахуванням особливостей різних систем перспективи.

Відповідно до мети основними завданнями дисципліни є: засвоєння теоретичних основ побудови зображень; опанування студентами методами побудови зображень просторових форм на площині; сприяння оволодінню студентами методами побудови плоских та об'ємних форм предметів у різних системах перспективи; спрямування майбутніх фахівців образотворчого мистецтва до самостійного творчого пошуку та самореалізації в художньо-професійній діяльності.

Розвиток графічних умінь майбутніх фахівців образотворчого мистецтва під час вивчення дисципліни «Перспектива» здійснюється поетапно. Такий висновок ми зробили, аналізуючи праці психологів А. Брушлинського, Б. Ломова, А. Петровського, які зазначають, що будь-яке вміння формується поетапно у процесі таких видів діяльності: 1) мовленнєвої – словесне відтворення необхідних умінь в результаті їх споглядання; 2) ідеальної – опрацювання (осмислення) інформації у свідомості; 3) практичної – регулювання практичних дій результатами ідеальної діяльності [13, с. 112].

Дисципліна «Перспектива» складається з двох частин, а саме: теоретичної, яка охоплює лекційні заняття, та практичної – практичні, самостійні заняття. Тому на першому етапі студенти на лекційних заняттях отримують знання; на другому – осмислюють інформацію, отриману на лекціях, у свідомості; на третьому етапі – практичному – опановують систему практичних дій.

Лекція (від лат. «lectio» – читання) – систематичний, послідовний виклад навчального матеріалу (питання, теми, розділу) [7, 189]. Варто зауважити, що на

лекційних заняттях з перспективи майбутні фахівці образотворчого мистецтва опановують певний обсяг знань, які є основою для розвитку графічних умінь, а саме: будова проекційного апарату та основні елементи картини, загальні відомості про історію розвитку перспективи, способи побудови простих плоских та об'ємних форм предметів у різних системах перспективи, основні закони повітряної перспективи, основні закони теорії тіней та відображення, ознайомлення з поняттями («лінія», «точка», «площина», «простір», «пропорція», «масштаб» та ін.). Теорія побудови перспективних зображень володіє різноманіттям доволі складних практичних прийомів. Але це різноманіття створює єдину й чітку систему розв'язання задач, які виникають у галузі образотворчого мистецтва. Тому знання, отримані під час лекційних занять, допоможуть майбутнім фахівцям у роботі над побудовою перспективи плоских і об'ємних фігур, інтер'єрів, екстер'єрів, а також над побудовою тіней на прикладі різних об'єктів та ін.

Сучасний розвиток мистецької освіти вимагає навчати майбутніх фахівців не запам'ятовувати та відтворювати певний обсяг знань та навичок, а забезпечити вміння та потребу застосовувати знання на практиці – через розв'язання завдань фахового спрямування, формування відповідного досвіду. Реалізація такої мети забезпечується на практичних заняттях з «Перспективи».

Практичне заняття (від лат. «prakticos» – діяльний) – форма навчальної роботи студентів, у процесі якої здійснюється аналіз теоретичних положень навчальної дисципліни, формується вміння і навички їх практичного застосування через індивідуальне виконання відповідних завдань [14, с. 232].

Зміст практичних занять з «Перспективи» спрямовано на розвиток графічних умінь, зокрема, умінь зобразити різними графічними матеріалами перспективне зображення плоских та об'ємних геометричних фігур, тіней та відображень, будувати фронтальну та кутову перспективу інтер'єру, передавати тон та колір предметів, враховуючи закони повітряної перспективи, досконало використовувати виразні можливості художніх прийомів та способів графічного формоутворення образу. Вибір техніки зумовлює вибір інструментів і матеріалів, які впливають на виразність зображення, художнє сприйняття просторового образу предмета.

Успішність виконання практичного завдання визначається системою знань, які отримали студенти під час лекційних занять. Головним компонентом графічних умінь майбутніх фахівців образотворчого мистецтва є система знань про способи зображення просторових об'єктів на площині, правил побудови перспективного рисунку та його елементів, система навичок роботи з інструментами. Вміння виокремлювати найпростіші складові предмета, зображення якого виконується, розвиваються, коли майбутній фахівець здійснює комплексний аналіз його геометричної форми та взаємного розташування. Це уможливорює правильне уявлення зовнішньої і внутрішньої будови предмета та раціональний вибір його зображення на рисунку.

Невід'ємним моментом виконання перспективного рисунку є нанесення розмірів предмета, що зумовлюється успішністю вимірювання та передбачає формування системи відповідних знань та вмінь. Важливим компонентом процесу вимірювання є операція виокремлення в предметі основних вимірів (довжини, ширини, висоти) та встановлення відповідних точок відліку. Правильність побудови ескізу залежить від умінь виявити метричні відношення між усіма конструктивними елементами форми предмета [12, с. 64].

Як зазначає С. Вітвицька, навчання у закладах вищої освіти тільки тоді можна вважати ефективним, якщо вміння, якими опановують студенти, є для них індивідуально-значущими, обумовлюють формування в них цілісного наукового світогляду й творчої ініціативи, які стають якими особистості та властивостями майбутньої професійної діяльності [6, с. 252]. Тому діяльність майбутніх фахівців образотворчого мистецтва з оволодіння графічними вміннями повинна носити індивідуально-творчий характер, формувати в них творчу ініціативу, спрямовану на пошук найбільш ефективного вирішення навчальних і професійно-практичних завдань.

Розвитку графічних умінь майбутніх фахівців образотворчого мистецтва на практичних заняттях сприяє зміст графічних робіт.

1. Розв'язання метричних задач на побудову перспективних масштабів. Побудова перспективних зображень точок за заданими координатами довжини, глибини й висоти. Побудова перспективних зображень прямих і площин. Визначення розмірів предметів за їх перспективним зображенням.

2. Поділ зображення в перспективі

відрізків прямих, кутів на частини. Побудова в перспективі відрізків, які перетинаються під заданим кутом.

3. Побудова в перспективі геометричних тіл (куба, багатокутних призм, циліндра), які розташовані в різних положеннях відповідно картинної площини, лінії горизонту і спостерігача (точки зору художника).

4. Побудова орнаменту (фрагменту паркетної підлоги) в перспективі способом сітки.

5. Побудова перспективи об'єктів способом сліду променя.

6. Побудова інтер'єру приміщення (або композиції із об'єктів різних форм) у фронтальній перспективі.

7. Побудова інтер'єру приміщення (або композиції із об'єктів різної форми) в кутовій перспективі.

8. Графічна побудова в перспективі малих архітектурних форм (літній будиночок, альтанка та ін.). Перспективні замальовки з натури (елементи інтер'єру, міських улиць, споруд та ін.).

9. Вправи на побудову власних тіней і тіней, які падають, від предметів при штучному та при сонячному освітленні в перспективі.

10. Графічна побудова в перспективі пейзажу з водоймою і відображенням у ній берега та інших об'єктів (дерев, містків, альтанок, споруд, хмар та ін.).

11. Виконання перспективного аналізу картин художників (творів станкового та монументального живопису, графіки та ін.).

Виконання графічних робіт дозволяє викладачеві не тільки здійснювати діагностику сформованості у студентів графічних умінь, а й корегувати їх у процесі навчання.

Вагому роль у розвитку графічних умінь майбутніх фахівців образотворчого мистецтва на заняттях з «Перспективи» відіграє самостійна робота. Самостійна робота у ВНЗ спрямована на організацію самостійної начально-пізнавальної діяльності студентів, шляхом індивідуального виконання навчальних завдань при опосередкованому керівництві з боку педагога. Навчальне завдання може бути виконане на таку тематику: міський або сільський пейзаж, натюрморт, сюжетна композиція, інтер'єр або замальовки окремих предметів, споруд та ін.

Основними методами (технологіями) навчання, які адекватно відповідають меті вивчення дисципліни «Перспектива», є такі: а) проблемне навчання (проблемне викладання, частково-пошуковий і дослідницький методи, метод порівняльно-

історичного аналізу та ін.); б) теоретико-інформаційні (пояснення, демонстрація, консультування та ін.); в) практико-операційні (вправи, алгоритм, педагогічний показ технологічних прийомів перспективних побудов та ін.); г) методи самостійної роботи; д) проектні технології.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Таким чином, включення навчальної дисципліни «Перспектива» у процес професійної підготовки майбутніх фахівців образотворчого мистецтва сприяє розвитку графічних умінь студентів, що забезпечить їм успіх у подальшій художньо-професійній діяльності. Графічні вміння, які отримують студенти на заняттях з перспективи, дозволяють встановити взаємозв'язок творчого й наукового підходу до організації простору на площині; забезпечує можливість втілювати ідею в різноманітних формах художнього твору; сприяє створенню реалістичних зображень предметів, розвитку просторого мислення.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Ботвинников А. Д., Ломов Б. Ф. Научные основы формирования графических знаний, умений и навыков школьников. М. : Педагогика, 1979. 255 с.
2. Брижата І. Професійні уміння в структурі готовності вчителя образотворчого мистецтва. Педагогіка вищої та середньої школи. 2017. № 1 (50). С. 22–30.
3. Варковський К. М. Проблема професійного самовизначення молоді на сучасному етапі ринкових перетворень. Педагогіка і психологія. 2002. № 4. С. 22–25.
4. Введенский В. Н. Педагогическая профессия как социальный институт. Педагогика. 2006. № 2. С. 59 –65.
5. Вершловский С. Г. Взрослый как субъект образования. Педагогика. 2003. № 8. С. 22–28.
6. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: методичний посібник для студентів магістратури. К. : Центр навчальної літератури, 2003. 314 с.
7. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 375 с.
8. Касян В. Мистецтво графіки. К., 1960. 44 с.
9. Кузин В. С. Психология: учебник / под ред. Б. Ф. Ломова. 2-е изд., перераб. и доп. М. : Высш. школа, 1982. 256 с.
10. Макарова М. Н. Перспектива. М.: Просвещение. 1989. 191 с.
11. Макарова М. Н. Рисунок и перспектива: теория и практика: Учебное пособие для студентов художественных специальностей. 2-е изд., испр. М. : Академический проект, 2014. 382 с.
12. Нишак І. Д. Методична система навчання

інженерно-графічних дисциплін майбутніх учителів технологій. Дис. докт. пед. наук, 13.00.02 – теорія та методика навчання (технічні дисципліни). Дрогобич, 2016. 425 с.

13. Общая психология: учебн. пос. / Под ред. А. В. Петровского. 3-е изд., перераб. и доп. М. : Просвещение, 1986. 464 с.

14. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посібн. [для студ. вищ. навч. закл.]. К. : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.

15. Психологический словарь / Под ред. В. П. Зинченко, В. Г. Мещерякова. М. : Педагогика, 1999. 438 с.

16. Стрїтьєвич Т. М. Активні методи навчання у підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. Черкаси: РВВ Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, 2008. Вип. 129. С. 125–130.

REFERENCES

1. Botvinnikov, A. D., Lomov, B. F. (1979). *Nauchnye osnovy formirovaniya graficheskikh znaniy, umeniy i navyikov shkolnikov*. [Scientific bases of formation of graphic knowledge, skills and skills of schoolboys]. Moscow.
2. Bryzhata, I. (2017). *Profesiini uminnia v strukturi hotovnosti vchytelia obrazotvorchoho mystetstva*. [Professional skills in the structure of readiness of the teacher of fine arts.]. Kyiv.
3. Varkovskiy, K. M. (2002). *Problema profesiinoho samovyznachennia molodi na suchasnomu etapi rynkovykh peretvoren*. [The problem of professional self-determination of young people at the current stage of market transformations]. Kyiv.
4. Vvedenskiy, V. N. (2006). *Pedagogicheskaya professiya kak sotsialnyi institut*. [Pedagogical profession as a social institute]. Moscow.
5. Vershlovskiy, S. G. (2003). *Vzroslyy kak sub'ekt obrazovaniya*. [Adult as a subject of education.]. Moscow.
6. Vitvytska, S. S. (2003). *Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly: metodychnyi posibnyk dlia studentiv mahistratury*. [Fundamentals of Higher Education Pedagogy]. Kyiv.
7. Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk*. [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Kyiv.
8. Kasiian, V. (1960). *Mystetstvo hrafiky*. [The art of graphics]. Kyiv.
9. Kuzin, V. S. (1982). *Psihologiya*. [Psychology]. Moscow.
10. Makarova, M. N. (1989). *Perspektiva*. [Prospect]. Moscow.
11. Makarova, M. N. (2014). *Risunok i perspektiva: teoriya i praktika*. [Drawing and Perspective: Theory and Practice]. Moscow.
12. Nyshchak, I. D. (2016). *Metodychna systema navchannia inzhenerno-hrafichnykh dystsyplin*

maibutnikh uchyteliv tekhnologii. [Methodical system of teaching engineering and graphic disciplines of future technology teachers]. Drohobych.

13. *Obschaya psihologiya*. (1986). [General psychology]. Moscow.

14. Ortynskiy, V. L. (2009). *Pedahohika vyshchoi shkoly*. [Pedagogy of high school]. Kyiv.

15. *Psihologicheskij slovar*. (1999). [Psychological Dictionary]. Moscow.

16. Stritievych, T. M. (2008). *Aktyvni metody navchannia u pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv obrazotvorchoho mystetstva*. [Active teaching methods in the preparation of future teachers of fine arts]. Cherkasy.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ДЕРЕНОВСЬКА Олександра Вікторівна – викладач кафедри образотворчого мистецтва та

дизайну Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка конкурентоспроможного фахівця образотворчого мистецтва в умовах освітніх інновацій.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

DERENOVSKAJA Alexandra Viktorovna – Teacher of the Department of Fine Arts and Design of the Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of science interests: professional training of a competition specialist in the field of fine art in conditions of educational innovations.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2019 р.

УДК : 378 6 37.011.3 – 051 : 78

СТЕПАНОВА Анна Олександрівна –

викладач кафедри музично-інструментальної підготовки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

<https://orcid.org/0000-0003-4715-3840>

e-mail: golden.saxanna@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ВИКОНАВСЬКО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасні перетворення в соціокультурній сфері, високий рівень конкуренції у всіх галузях професійної діяльності висувають нові вимоги до підготовки всебічно освіченої та творчої особистості вчителя. Тому в системі професійної освіти, зокрема й мистецької, поряд із формуванням у майбутніх фахівців знань, умінь і навичок, важлива роль належить розвитку в них самостійності та пізнавальної активності. Навчити майбутніх учителів музичного мистецтва мислити діалектично, розглядати явища і предмети художньо-освітньої дійсності в їх складному взаємозв'язку, суперечності та розвитку, мобілізувати свій розумовий потенціал на вирішення важливих навчальних завдань, у тому числі в процесі виконавсько-інструментальної підготовки, тобто проявляти пізнавальну активність – актуальна проблема сучасної мистецької освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «активність» багатоаспектне, воно надзвичайно широко використовується і вивчається в багатьох галузях науки: філософії, психології,

фізіології, психофізіології, соціології, педагогіці.

Біологи, зокрема М. Бернштейн і Л. Маргуліс, розуміють пристосування організму до навколишнього середовища (реакцію на зовнішні подразнення) як одну із форм прояву активності. Біологічна активність, на думку вчених, є динамічним процесом цілеспрямованої боротьби організму за допомогою доцільних механізмів.

Фізіологи, такі, як-от: П. Анохін, О. Запорожець, В. Зінченко та ін., стверджують, що в основі активної поведінки людини лежить не реакція на зовнішні впливи, а процес подолання зовнішніх і внутрішніх перешкод, спрямований на вирішення поставлених завдань. Дослідниками наголошено на тому, що успішне виконання будь-якої діяльності залежить від наявності в свідомості людини чіткого образу майбутньої дії як результату, а також цілей, на досягнення яких вона була спрямована.

Під соціальною активністю людини вчені розуміють здатність змінювати довкілля у відповідності до власних потреб, поглядів й установок (Г. Арєф'єва, А. Іліаді, Г. Костюк, Г. Щукіна та ін.). На думку